

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

П. С. Богачевський, асп., КНУТШ

ВАРІАТИВНІСТЬ ТА ІНВАРІАНТНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗАСАД ТА НАУКОВИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ КОНЦЕПТУ ВІРТУАЛЬНОСТІ

В статті осмислюється сучасна науково-філософська інтерпретація феномену віртуальності. Автор зосереджується на аналізі концепту віртуальності у двох його виявах: смислового інваріанті, що утворює стрижень для функціонування концепту в різних науках, та варіативному моменті розуміння віртуальності у фізиці, психології, соціології та деяких філософських теоріях.

Автор розглядає проблему віртуальності із позицій категоріальної невизначеності віртуальності і порушує питання про непроясненість філософсько-категоріальних засад функціонування концепту в науковому обігу.

Ключові слова: віртуальність, віртуальна реальність, синергетика.

Сьогодні термін "віртуальність", "віртуальна реальність" ми зустрічаємо в різних контекстах наукового та філософського пізнання. В залежності від контексту змінюється і сам зміст цих понять. У даному дописі з'ясується специфічна ситуація, що склалася у сучасному науково-філософському дискурсі навколо теми віртуальності та концепту віртуальності зокрема. Стаття має на меті проілюструвати смисловий інваріант концепту віртуальності, що лежить в основі кожного із дискурсів віртуальності в різних наукових дисциплінах.

Окреслимо коротко специфіку науково-філософського погляду на віртуальність, свідомо залишаючи поза розглядом віртуальність як феномен сучасної техніки, розвитку комп'ютерних мереж та кібертехнологій, обмежуючи розгляд концепту віртуальності площиною філософсько-методологічного аналізу його вияву у сучасному науковому та філософському дискурсах.

Поява постнекласичної науки та відповідно постнекласичного типу раціональності веде до перегляду відношення людина – світ, а отже й до виникнення принципово нових проблем, що стосуються складних систем, здатних до самоорганізації (людина, біосфера, космос тощо), та методів їх розв'язання. Світ сьогодні розглядається на усіх рівнях свого існування як складна система, здатна до самоорганізації, як ціле. У межах нового підходу сучасна наука більшою мірою працює із процесами самоорганізації у динамічному вияві їх становлення та минулості, ніж намагається виділити сутності тих чи інших явищ та процесів, щоб закріпити їх стале розуміння у межах наукових термінів та "жорстких" класичних теорій.

Визначення гармонії світопорядку через унікальний принцип симетрії, що задає можливі типи фізичних законів, дозволяє дивитись на світ

як на єдність багатоманітного зі своєю монадністю: особливості світу притаманні кожному об'єкту, з яких складений цей світ, і який (об'єкт) є носієм того унікального способу існування матерії, який детерміновано системою діючих в світі закономірностей або світопорядком. Цей дослідницький підхід переводить наукову думку до площини динамічних стійкостей, яка визначається узгодженістю руху складових системи.

Унікальна монадність світу, до якої звертається нелінійна наука сьогодні, потребує специфічної форми існування смислу у межах теорій та конкретних наук, які б поєднували істотні динамічні характеристики об'єктів та класів об'єктів у принципово різних семантичних полях, якими виявляють себе різні галузі наукового знання.

Тут на передньому плані філософсько-методологічного осмислення науки завжди був концепт та концептуальні операції над поняттями, що мають досить розпливчаті змістовні обсяги і фіксують в концептуальному полі радше певну "хмарку смислів", аніж строгу референцію до якогось фактично зафіксованого феномену (факту) дійсності. Можливість функціонування в науковому просторі концептів у формі, коли поняття, що відображає концепт, не є чітко проясненими, зумовлено специфічною трансформацією науки в нелінійну, таку, що розглядає будь-який феномен не як сталу, зафіксовану у просторі та часі завершеність, а як процес в його динаміці і постійному бутті-становленні, що призвело до того, що, перетинаючись, обсяги смислу багатьох сучасних наукових понять утворюють принципово нові смислові стійкості, обсяги, що формуються у нових поняттях.

Сучасний філософський словник, узагальнюючи викладене вище, так визначає термін "концепт" та його властивості:

1. Концепт (лат. Conceptus – поняття) – зміст поняття, його смислово наповненість у відриві від конкретно-мовної форми його вираження.

2. В науковому знанні певним чином впорядкований та ієрархізований мінімум концептів утворює концептуальну схему, а знаходження необхідних концептів та встановлення їх зв'язку між собою утворює сутність концептуалізації.

3. Концепти функціонують в сформованій концептуальній схемі в режимі розуміння-пояснення.

4. Концепти є засобами, що організують в своїй своєрідній цілісності способи бачення ("завдання", конструювання, конституювання) реальності. В цьому сенсі вони мають певну онтологічну "повноту", що відрізняє їх від конструктів, котрі являють собою суто пізнавальні інструменти, які дозволяють переходити від одного рівня теоретичної роботи до іншого (із зміною мови опису), і в цій своїй якості вони можуть не мати ніякого онтологічного "наповнення".

5. Крізь схеми операціоналізації та концептуалізації концепти розгортаються в науці в систему конструктів, яка забезпечує їх виведення на емпіричний рівень дослідження [1].

Варіативність та інваріантність концепту віртуальності в сучасному науковому дискурсі – це питання про виявлення цієї специфічної інваріантної структури смислу (та механізму її зборки), яка утворюється на перетині обсягів смислів деяких класичних наукових та філософських понять та категорій, що є загальнозначущими для науки та філософії. структури на міждисциплінарному мета-теоретичному рівні. Варіативність тут уможливується унікальністю конкретного феноменального, фактичного досвіду кожної окремої науки, її об'єктивними результатами, а інваріантність – самою моделлю зборки, що виконує роль інтерпретатора смислу. Для прояснення цієї думки звернемося до думки Ж. Дельоза: "Структура – це фактично машина по виробництву безтілесного смислу... смисл виробляється нонсенсом та його безкінечним переміщенням... породжується відповідним розміщенням елементів, які самі по собі не є "означуваними" ..." [2] Сам носенс Ж. Дельоз визначає таким чином: "Нонсенс – це те, що не має смислу, але також і те, що протилежно відсутності останнього, що саме по собі дарує смисл"; "Буття однозначне"; "воно не може мати смисл саме по собі, тому що не існує смислу: а значить, воно є нонсенсом"; "цей нонсенс є наділення смислом (онтологічним)"; "існують різні смисли як машинні симулякри однозначності Буття (нонсенсу) як імені смислу, яким він в багатоманітті приходить до сутностей" [3]. Тепер, полишаючи онтологічний пафос Дельоза, ми можемо сформулювати питання про сутність концепту віртуальності у двох його виявах: 1) концепт віртуальності так, як він постає у своїй змістовній формі у кожній конкретній науці (фізиці, психології, філософії, соціології тощо) – це і буде ілюстрацією моменту варіативності, коли смисловий інваріант концепту переходить із науки в науку; 2) специфічна єдність наукового метода та стиля ("спосіб занурення методу в конкретний матеріал" – методологічна свідомість), що її задає сама ситуація у сучасній постнекласичній науці та постмодерній філософії: сучасна методологічна свідомість все частіше апелює до площини смислів, що утворюються як перетин обсягів смислу багатьох класичних понять, категорій та їх феноменальних сутностей.

Розгляд концепту віртуальності з позицій цього розчленування, на нашу думку, доцільно розпочати із прояснення саме теоретико-методологічних, парадигмальних передумов, що формують загальну наукову свідомість, частковим випадком вираження якої сьогодні виявляється звернення до концепту віртуальності. Сьогодні існує необхідність в уточненні багатьох філософських категорій та меж їх застосування. Ця необхідність виникає разом із залученням до наукового обігу таких понять як симетрія, самоорганізація, становлення, біфуркація, складність, хаос, вакуум тощо. Так, на прикладі сучасної постнекласичної науки ми бачимо, як концептуалізований новим чином феномен самоорганізації швидко увійшов в поле фактичних наукових надбань та теорій в різних галузях природничого знання, таких як синергетика (Г. Хакен), нерівноважна термодинаміка і теорія дисипативних структур

(І. Пригожин), автоколивання в хімічних реакціях (Б. Білоусов і Д. Жаботинський), гіперцикли й автокаталітичні цикли в живій матерії (М. Ейген), автопоезис в організмичних структурах (У. Матурана і Ф. Варела), теплові структури у плазмі (Б. Кадомцев і С. Курдюмов), детермінований хаос (Е. Лоренц), фрактали (Б. Мандельброт), нелінійна динаміка й теорія катастроф (Я. Сінай, В. Арнольд, Р. Том), феномени самоорганізації в соціальних системах (Н. Луман). Бачення світу крізь призму синергетичної парадигми змінює обличчя багатьох наук – фізики, біології, соціології, психології. Проблема буття-біфуркації, самозбереження та розвитку призводить до зміни специфіки самої наукової свідомості, її панівного дискурсу. Як зазначає С. Хоружий [4] відбувається перехід від класичного сутнісного дискурсу Аристотеля (Реальність завжди виявляється актуалізацією певних есенціальних, сутнісних характеристик і в першу чергу самої сутності; Через постійний зв'язок із сутністю явища реальності виявляються завжди доконаними та самоствердними змістовими цілісностями;) до дискурсу енергійного, віртуального. Віртуальний дискурс характеризується тим, що він містить предметом свого розгляду події, які не мають сутнісного вияву, т. з. "неплинні події". У фізиці до таких подій можна віднести ситуацію із передачею заряду між частинками електромагнітного поля, що потребує існування ще однієї частинки, яка б "транспортувала" заряд. Така частинка визнається за віртуально існуючу: її існування продиктовано логікою фізичного змісту спостережуваного явища (передачею заряду), а не сутнісним виявом (фактичним існуванням такого об'єкту). З погляду сутнісного дискурсу таке існування неможливе, але із позиції смислу явища – воно існує у специфічній віртуальній формі.

Утворення специфічного типу темпоральних зв'язків між явищами на які вказує С. Хоружий спостерігається не тільки у фізиці. Одним із прикладів може стати наша власна часова перцепція, якщо ми беремо її в контексті соціального, історичного життя людства: історичні етапи розвитку людства в цілому можна подати як певну конструкцію, плин часу в якій характеризується дискретністю так само як в площині часу віртуального: "При переході від одного періоду до іншого змінюється не тільки "щільність" історичного часу, виникає певна аритмія часу, що важливо в кількісному аспекті, але головне – в якісному аспекті зміст соціально-історичного часу буде іншим" [5].

В статті "Час як категорія соціально-історичного буття" А. Лой та Е. Шинкарук висувують тезу про те, що сприйняття часу людьми здатне змінюватися завдяки змінам у соціальних процесах, що утворюють історичну канву тієї чи іншої епохи. Час на який припадають певні воєнні дії, або революційні процеси завжди "щільніший" ніж мирний, звичайний час. Таким чином можна сказати, що потрапивши в ситуацію цілковитої дискретності часу, людина визначає плинність часу переважно за допомогою зміни змістовних характеристик оточуючого її простору соціальних подій. Ось що пише про соціальну реальність Ж. Бодрійяр: "Реальне виробля-

ється, починаючи із мініатюрних клітин, матриць та запам'ятовуючих пристроїв, з моделей управління – і може бути втілено безліч разів. Воно не повинне бути більше раціональним, оскільки воно більше не узгоджується із деякою, ідеальною чи негативною, інстанцією. Воно тільки операційне. Фактично, це вже більш і не реальне, оскільки його більше не охоплює ніяке уявне. Це гіперреальне, синтетичний продукт, випромінений комбінаторними моделями в безповітряний гіперпростір" [6]. Тут Бодріяр апелює до виникнення специфічних монад культурної реальності.

Подібний погляд на соціальну систему розробляв в межах дослідження філософії соціології Н. Луман. Формулюючи наслідки своєї теорії аутопоетичної організації соціальних систем для теорії пізнання, Луман вказує на те, що кожна соціальна система, соціальний інститут (які функціонують за рахунок постійного самопородження та самозбереження) існують як динамічні стійкості у трьох площинах: соціальній системі як механічній загальнобіологічній формі існування людства, психічній системі, яку втілює психічний світ кожної особистості, та смислі, який "з'являється в формі надлишковості вказівок на подальші можливості переживання та дії. Дещо знаходиться в центрі уваги, а щось відмічається лише як маргінальне, як обрій "і –так-далі" [7].

Рефлексія над сучасними соціальним та фізичним дискурсами виявляє одну загальну подібність: події та явища, об'єкти, що становлять феноменальне, предметне тло дискурсів соціальної та фізичної наук, сьогодні визнаються реальними за рахунок смислу, який може втілюватися в фактично нульовій матеріальній формі – формі, сама матеріальність, уречевленість якої конституюється тільки тому, що вочевидь існує певний смисл, який із усією необхідністю потребує "носія" своєї сутності. На нашу думку, це і є головним свідченням зміщення акценту в межах сучасної науки із дискурсу сутнісного до дискурсу енергійного.

В межах сучасної постнекласичної науки віртуальна ситуація виявляє свою теоретичну сутність кожного разу, коли мова заходить про буття-процес, становлення, існування-становлення, а це вже царина синергетики. Інваріантність філософських засад віртуальності виражається в самій ситуації, яка цю віртуальність виводить на поверхню.

Ця ситуація, на нашу думку, описується класичним для сучасної науки чином: віртуальність виникає як унікальний тип існування сутності, яка виражає певний смисл, і, сама по собі (сутність), є лише частковим вираженням внутрішньої динамічної само-рівноваги і загальної цілісності буття. Ми потрапляємо до ситуації віртуальності в той момент, коли зміщуємо нашу сутнісну фіксацію до макро / мікро масштабу. Віртуальність виникає коли ми переходимо від сутності, що її покладають в світі локальних феноменів та об'єктів дослідження, до сутності, яку ми покладаємо як умову єдності та гармонії існування всього феноменального світу дослідження.

Інваріантність філософського розуміння концепту віртуальності задається певною "оптичною" зміною в ракурсі розгляду проблеми в ме-

жах наукової свідомості – існування віртуальної сутності є лише феноменальною фіксацією певного смислу, що його із власною необхідністю продукує сама у собі гранична сутність – універсум взагалі, світ як монада, буття як річ у собі. Ось що пише про це А. Бад'ю в роботі "Дельоз. Шум буття": "... для Єдиного необхідно два імені, щоб на досвіді переконатися, що тільки від одного із цих імен походить онтологічна однозначність, позначена цією іменною парою. Необхідне поєднання віртуальне/актуальне, щоб на досвіді переконатись, що саме згідно своєї віртуальності певна актуальна сутність однозначно зберігає своє Буття. В цьому сенсі, віртуальне – це основа актуального" [8].

Прихід філософії та науки до постмодерну та постнекласики відповідно характеризується саме переосмисленням поняття "основи", що вище було викладено нами як переосмислення способу буття сутності та її можливих меж. Зміна масштабів дослідження експериментальної науки та філософсько-світоглядні інтерпретації наукових результатів останнього століття призводять до необхідності переосмислення класичних категорій, а радше до практичної експлікації їх смислу із дослідних висновків науки. Актуальність, реальність, потенційність – сьогодні потрібно показати, як ці категорії практично вкладаються у матеріал сучасного природознавства.

Дискурс віртуальності на даному етапі перебуває в ролі маргіального елементу структури сучасної теоретичної філософії та онтології, оскільки із необхідністю потребує певних змін в усталеному способі дивитись на речі. Інваріантність філософського розуміння віртуальності задається опозицією (лежить на межі перетину) субстанціальності й потенційності: віртуальний об'єкт існує, хоча й не субстанційно, але реально; і в той же час – не потенційно, а актуально. Віртуальна реальність є "недо-виникаючою подією, недо-породженням буттям [9]. Тут недо-породженість буття можна розуміти в античному і схоластичному сенсі – те, що існує в часі та його плинності, як частина будь-якого процесу, реальним буттям бути не може, оскільки буття "передус" часу, процесуальності, а час є лише сутнісним вираженням буття, його "внутрішнім" простором динамічної рівноваги. Субстанційність тут, також, є атрибутом тільки універсуму як монади, цілісної та незмінної єдності самої себе із собою. Тоді те, що перебуває у стані "віртуальному", субстанційним саме по собі бути не може, проте виявляється реальним, як момент смислу, фіксація сутності, акт.

Якщо інтерпретувати ці висновки с позиції сучасної науково-методологічної свідомості то прийняти їх буде важко. Так, наприклад, ми повинні будемо визнати те, що увесь споглядаємий нами світ (як частина універсуму в його єдності) є нічим іншим, як віртуальністю, онтологічний статус котрої ми стверджуємо тільки тому, що історично сприймаємо себе елементами цього світу у його часовій стійкості. Фізичний вакуум, наприклад, метафорично виявиться "більш реальним" аніж пари елементарних часток, які із нього утворюються. Так "ніщо", обрій,

на якому закінчується уявлення про фізичний простір та час, носій субстанційності, стає "реальнішим" за "щось", яке динамічно існує в часі в якості внутрішнього віртуального вираження смислу цього ніщо. Це "ніщо" при цьому не є тотожнім небуттю, а виявляється лише умовою можливості існування будь-якого реально існуючого віртуального об'єкта (парадоксальна тавтологія, але, тим не менш, – така, що існує в сучасному дискурсі).

Переходячи до варіативності філософського розуміння віртуальності треба одразу розділити варіативність формального матеріалу, який є сутнісним носієм концепту і який змінюється при переході до кожної конкретної науки (вакуум та світ елементарних часток у фізиці, віртуальні стани психіки в психології, соціальний простір та час в соціології тощо), від суто філософської варіативності у можливої теоретичною розумінні концепту. Річ у тім, що теоретична варіативність філософського розуміння концепту віртуальності на нашу думку має два аспекти: 1) суто мовний, термінологічний характер, коли декілька варіантів "візуально" видаються різними, проте в категоріальному та онтологічному сенсах – однакові; 2) позиція розгляду: дивимось ми на віртуальність із позиції тотальної єдності універсуму в абсолютному (ідеально філософському) масштабі, чи – із позиції сутнісно-феноменальної динаміки конкретних процесів в їх багатоманітному вираженні, розглядаючи віртуальність в практичному сенсі. Перший, мовний аспект ми свідомо не будемо тут розглядати, оскільки він знаходиться поза сферою теми статті. Приклад другого аспекту – філософська інтерпретація віртуальності В. Кізіми [10], яка спирається на власну унікальну логіку, та теорії фундатора російської віртуалістики М. Носова [11]. Ці дві теоретичні моделі виявляються інваріантами опису віртуальності, основну структуру якого (опису) нами було проілюстровано вище. Так В. Кізіма працює на мета-теоретичному, теоретично-філософському рівні і осмислює віртуальність не "знизу доверху" (не від часткових віртуальних феноменів до їх загальної єдності в універсумі реальності), а тотально – як два одночасні стани існування однієї єдиної мета-реальності, цілісності. Тоді як М. Носов, працюючи із матеріалом практичної науки та досвіду, будує цілісну систему віртуалістики, спираючись на аналіз конкретних феноменів наукового та практичного досвіду людини, та приходять до теоретичного осмислення загальної цілісності усіх віртуальних моментів в понятті породжуючої (константної) реальності.

Варіативність поглядів на віртуальність залежить ще й від того, що ми беремо за "точку відліку" – у чому ми покладаємо сутність реальності. Так в фізиці "породжуючою реальністю" можна допустити і вакуум, а в психології – може бути, саму "чисту" свідомість конкретної людини.

Сформулюємо висновки, експлікувавши їх із матеріалу даного допису. Звернення сучасності до концептуального осмислення феномену віртуальності ми бачимо не тільки в бурхливому розвитку мережових технологій, технологічних засобів симуляції тощо. Сам по собі цей тех-

нологічний феномен життя початку нашого століття є лише наслідком зрушень, які в теорії філософії та філософії науки позначають переходом до постмодерну та постнекласичної науки відповідно. Одночасно відбувається великий поворот, який на нашу думку призводить науковця (як гуманітарія, філософа так і вченого природознавця) до нового типу наукової раціональності який у вітчизняній літературі названо постнекласичним. Одним із сутнісних виявів постнекласичної науки загалом виявляється перехід від дискурсу сутнісного (того, в межах якого працює наука класичного періоду) до дискурсу енергійного, який найбільш повно виражає себе у появі синергетичної програми та в більш широком сенсі – синергетичної парадигми.

Матеріал конкретних наук, який інтерпретовано кризь призму синергетичних настанов, стає фактичним підґрунтям, формою втілення теоретичної структури концепту віртуальності. Сама структура цього концепту, її інваріант, присутній в дискурсі сучасної науки (психологія, соціологія, фізика, практична антропологія) як межа в існуванні (або межове існування посеред...) декількох паралельних філософських категорій та їх сутнісного вияву – буття, ніщо, актуальне, реальне, можливе, дійсне. Постмодерна філософія та постнекласична наука підходять до розгляду цих категорій по-новому, що вже актуально зумовило потрапляння в філософський та загальнокультурний обіг поняття віртуальності, яке на сьогодні або ототожнюється з феноменами кіберкультури та комп'ютерних мереж, або (з поглядів теоретичної філософії) сприймається як певна маргіналізація класичного сутнісного дискурсу Аристотеля. Тим не менш, інваріантність смислової структури концепту віртуальності ще не віднайшла свого визначення в конкретній словниковій статті, присвяченій поняттю віртуальності – сьогодні ми можемо говорити тільки про концепт та варіативні форми його розуміння та інтерпретації в конкретних науках.

Отже, сьогодні концепт віртуальності являє собою досить широкий обсяг смислу, який, на нашу думку, здатен народити ще одну повноцінну онтологічну категорію для філософії, проте тільки в тому разі, якщо можливо буде довести, що віртуальність не є "оптичною" категоріальною ілюзією, яка виникає при зміні ракурсу розгляду фактичного, феноменального втілення категорій реального та актуального. Дана задача потребує всебічного розгляду усієї варіативної палітри інтерпретацій концепту віртуальності на матеріалі вже існуючих ситуацій в сучасній науці та філософії, що робить подальший розгляд цієї теми актуальним для теоретичної філософії та філософії науки.

1. Абушенко В. Л., Кацук Н. Л. Концепт // Новейший философский словарь. – 3-е изд., исправл. – Минск : Книжный Дом, 2003. – С. 503. – (Мир энциклопедий). 2. Делез Ж. Логика смысла; Фуко М. *Theatrum philosophicum* – М. : Раритет, Екатеринбург: Деловая книга, 1998. – С. 102. 3. Там само. – С. 103–104. 4. Хоружий С. С. Род или недород? Заметки к онтологии виртуальности // Вопросы философии. – 1997. – № 6. – С. 53–68. 5. Лой А. Н. Шинкарук Е. В. Время как категория социально-исторического бытия // Вопросы философии – 1979. – № 12. – С. 78. 6. Бодрияр Ж. Симулякри і симуляція. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. – С. 6. 7. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / [пер. с нем. И. Д. Газиева ;

под ред. Н. А. Головина]. – СПб. : Наука, 2007. – С. 98. 8. Бад'ю А. Делез. Шум бытия. – М. : Логос-Альтера / Esse homo, 2004. – С. 60. 9. Хоружий С. С. Род или недород? Заметки к онтологии виртуальности... – С. 53–68. 10. Кизима В. В. Виртуальное как проявление реального // Философия в современном мире: диалог мировоззрений : материалы VI Российского философского конгресса : в 3 т. Т. III. – Н. Новгород : изд-во Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского, 2012. – С. 377. 11. Носов Н. А. Манифест виртуалистики // Труды лаборатории виртуалистики. – М. : Путь, 2001. – Вып. 15. – 17 с.

Надійшла до редколегії 15.03.13

П. С. Богачевский

ВАРИАТИВНОСТЬ И ИНВАРИАНТНОСТЬ ФИЛОСОФСКИХ ОСНОВАНИЙ И НАУЧНЫХ ИНТЕРПРЕТАЦИЙ КОНЦЕПТА ВИРТУАЛЬНОСТИ

В статье осмысливается современная научно-философская интерпретация феномена виртуальности (вне его кибер-технологического и сетевого аспектов). Автор сосредоточен на анализе концепта виртуальности в двух его проявлениях: смысловом инварианте, создающем семантическую структуру для функционирования и раскрытия определенных смыслов в конкретных науках, и вариативной части концепта, выраженной в уникальном для каждой науки контексте проявления этой структуры.

Автор рассматривает проблему виртуальности с позиций категориальной неопределенности виртуальности. Философско-категориальные основания функционирования концепта в дискурсе современной науки требуют уточнения и более глубокого философского анализа.

Ключевые слова: виртуальность, виртуальная реальность, синергетика.

P. S. Bogachevsky

THE VARIANTNESS AND INVARIANCE OF PHILOSOPHICAL BASICS AND SCIENTIFIC INTERPRETATIONS OF KONCEPT OF VIRTUALNESS

The article analyzes current debates around the phenomenon of virtualness and its philosophical and methodological interpretations. This article describes two methods of displaying of the concept of virtualness. The first is the invariant sense-core of the concept which moves from different fields of science and creates unique variantness of concept (which is the second method) displaying in different concrete science disciplines.

Author of article gives particular attention to the thesis that invariant sense-core of concept of virtualness grows from the cross between different classic philosophical categories which meaning is changed nowadays because of non-linear and synergetic transformation of modern science.

Keywords: virtualness, virtual reality, synergetic, concept of virtualness.